

Wettelijke rente: schadevergoeding zonder gedoe

Inleiding

In procedures die betrekking hebben op de nakoming van een geldvordering, wordt meestal ook wettelijke rente vanaf een bepaalde datum gevorderd. Wettelijke rente is een vergoeding voor de schade die de schuldeiser lijdt wegens de vertraging in de voldoening van een geldsom. Deze rente is geregeld in de artikelen 6:119 en 6:119a BW. Artikel 6:119a BW is specifiek toegesneden op geldvorderingen uit hoofde van handelsovereenkomsten en is gebaseerd op EU-richtlijn 2000/35/EG.¹ Op grond van artikel 6:120 lid 1 BW wordt de wettelijke rente van artikel 6:119 BW vastgesteld bij algemene maatregel van bestuur. Artikel 6:120 lid 2 BW bepaalt dat de wettelijke rente van artikel 6:119a BW gelijk is aan de herfinancieringsrente van de Europese Centrale Bank.

Op deze plaats wordt verder voorbijgegaan aan de wettelijke rente van artikel 6:119a BW. Het is echter aannemelijk dat het begrip schadevergoeding in deze bepaling op dezelfde wijze moet worden uitgelegd als in artikel 6:119 BW.

In deze bijdrage wordt een tweetal recente arresten van de Hoge Raad met betrekking tot artikel 6:119 BW besproken. Centraal staat daarbij de vraag welke schade wel en welke schade niet door de wettelijke rente wordt gedekt, en of de redelijkheid en billijkheid hierbij een rol (kunnen) spelen.

Wettelijke rente: een fixum

Wettelijke rente is gefixeerde schadevergoeding. De vraag of de daadwerkelijk geleden schade hoger of lager is, speelt geen rol. Dit was reeds zo onder het oude BW, waarin artikel 1286 bepaalde dat de schadevergoeding werd gefixeerd op de wettelijke rente. De wetgever heeft besloten om dit systeem te behouden in het huidige BW vanwege de praktische voordelen die eraan verbonden zijn.² Op deze wijze kunnen langdurige en gecompliceerde discussies over de vraag welke schade nu daadwerkelijk is geleden, worden vermeden en wordt rechtszekerheid geboden aan zowel schuldeisers als schuldenaren. Op 14 januari 2005 heeft de Hoge Raad een tweetal arresten over de wettelijke rente gewezen. Het eerste hier te bespreken arrest, *X/Fortis*,³ betrof in essentie de vraag of additionele schade, die zou bestaan uit geleden omzet- en winstderving door het niet tijdig betalen van een geldsom, binnen het bereik van de wettelijke rente viel. In het tweede arrest, *Ahold c.s./Staat*,⁴ ging het om de vraag of de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid in de weg staat aan het vorderen van wettelijke rente.

1. PbEG L 2000/35 van 8 augustus 2000.

2. *Parlementaire Geschiedenis Boek 6* (Van Zeben/Du Pon), p. 467.

3. HR 14 januari 2005, nr. C03/217HR (*X/Fortis*).

4. HR 14 januari 2005, nr. C03/167HR (*Ahold c.s./Staat*).

X/Fortis

Eiseres in cassatie (hierna: eiseres) had met een rechtsvoorganger van Fortis een verzekeringsovereenkomst voor het risico van schade aan opstallen, bedrijfsuitrusting en bedrijfsinventaris tegen onder meer brand gesloten. In de nacht van 8 op 9 februari 1995 bracht een brand grote schade toe aan de onderneming van eiseres. In de verzekeringsovereenkomst was opgenomen dat schade zou worden vastgesteld door twee experts, waarbij de verzekeraar en de verzekerde ieder één expert zouden benoemen. Deze schade werd bij akte van 12 mei 1995 vastgesteld op f 1.135.810.

Op 23 mei 1995 berichtte Fortis dat zij niet gehouden was de schade te vergoeden, omdat op grond van onderzoek was gebleken dat brandstichting oorzaak van de brand was geweest. Alleen eiseres zou voor deze brandstichting in aanmerking komen. Daarop besloot eiseres om Fortis te dagvaarden. Zij vorderde, onder andere, betaling van f 1.135.810, te vermeerderen met de wettelijke rente vanaf 1 april 1995, alsmede additionele schadevergoeding nader op te maken bij staat wegens geleden omzet- en winstderving. Zowel rechtbank als hof wees de vordering tot betaling van f 1.135.810, vermeerderd met wettelijke rente toe, maar wees de vordering wegens additionele schade af. Daartoe werd overwogen dat volgens eiseres de additionele schade was ontstaan door het niet tijdig uitkeren van de verzekeringspenningen door Fortis. Dergelijke schade, aldus rechtbank en hof, wordt krachtens artikel 6:119 BW gefixeerd op de wettelijke rente.

In cassatie stelde eiseres dat haar beroep op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid ten onrechte door het hof was verworpen. Volgens eiseres was toepassing van artikel 6:119 BW in de gegeven omstandigheden in strijd met de redelijkheid en billijkheid, omdat haar werkelijke schade hoger was dan de wettelijke rente. Bovendien zou Fortis in staat zijn geweest om door middel van beleggingen een hoog rendement op het geld te behalen. De Hoge Raad overwoog dat het hof terecht had overwogen dat de schadevergoeding wegens vertraging in de voldoening van een geldsom in artikel 6:119 BW is gefixeerd op de wettelijke rente. Volgens de Hoge Raad kan dit fixum niet door de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid opzij worden gezet op de grond dat de rechthebbende geen schade, meer schade of minder schade dan overeenkomt met de wettelijke rente, heeft geleden. De omstandigheden van het geval brengen daar volgens de Hoge Raad geen verandering in.

Uit deze overwegingen van de Hoge Raad kan – a contrario – worden afgeleid dat de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid op andere gronden dan in dit geval aan de orde, wél aan toepassing van artikel 6:119 BW in de weg zou kunnen staan. In zijn conclusie stelt de advocaat-generaal aan de hand van de parlementaire geschiedenis vast, dat de wetgever het probleem van een grotere schade dan die

wordt vergoed door de wettelijke rente heeft onderkend, maar desondanks heeft vastgehouden aan het fixum van artikel 6:119 BW.

Ahold c.s./Staat

In dit arrest lagen de feiten in essentie als volgt. Op grond van accijnswetgeving werd vruchtenwijn in Nederland tot 1 april 1992 onderworpen aan een lager accijnstarief dan druivenwijn. Naar aanleiding van bezwaarschriften die douane-expediteurs en wijnimporteurs op grond van een uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen⁵ indienden, oordeelde de Tariefcommissie op 23 september 1996 dat genoemde tariefdifferentiatie strijdig was met artikel 95 EG-Verdrag. Daarop heeft de Staat de ten onrechte afgedragen accijns gerestitueerd, onder andere aan Ahold c.s. De Staat weigerde over deze bedragen rente te vergoeden.

Nadat de rechtbank de vordering van Ahold c.s. tot vergoeding van de wettelijke rente had toegewezen, vernietigde het hof het vonnis van de rechtbank. Het hof overwoog daartoe dat de verkoop van de betreffende wijn plaatsvond in een markt waar min of meer volledige concurrentie gold, waarbij de door de Staat berekende accijns door Ahold c.s. direct werd doorberekend aan de afnemers en consumenten. Aldus kwamen de accijnzen niet daadwerkelijk ten laste van Ahold c.s., noch hebben deze accijnzen de concurrentiepositie van Ahold c.s. aangetast. Het waren immers de consumenten geweest die uiteindelijk de accijns hebben gedragen. In dit licht bezien, aldus het hof, hadden Ahold c.s. geen schade geleden. In cassatie stelden Ahold c.s. zich op het standpunt dat de afwenteling van de accijnsbetalingen op de consumenten niet kan afdoen op de aanspraak van Ahold c.s. op vergoeding van renteschade.

Onder verwijzing naar het arrest *De Preter/Van Uiter*⁶ overwoog de Hoge Raad dat de strekking van artikel 6:119 BW is gelegen in het fixeren van de schadevergoeding wegens vertraging in de voldoening van een geldsom op de wettelijke rente, dit vanwege de rechtszekerheid en de hanteerbaarheid van het recht. Deze strekking staat in de weg aan het toerekenen van voordeel op de voet van artikel 6:100 BW, maar staat niet in de weg aan matiging van schadevergoeding. De Hoge Raad overwoog dat de rechter de algemene matigingsbevoegdheid van artikel 6:109 BW ook op artikel 6:119 BW kan toepassen, maar dat hier terughoudend mee om dient te worden gegaan.

In het onderhavige geval overwoog de Hoge Raad echter dat er geen plaats was voor toepassing van artikel 6:109 BW of voor een beroep op de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid. Dit komt volgens de Hoge Raad omdat het fixum van artikel 6:119 BW niet opzij kan wor-

den gezet, indien de rechthebbende geen schade of andere schade heeft geleden dan die overeenkomt met de wettelijke rente. De afwenteling van de accijnsbetalingen op de consument staan daar niet aan in de weg, omdat deze omstandigheid de Staat als schuldenaar van Ahold c.s. niet aangaat.

Anders gezegd, de Hoge Raad acht de afwenteling op de consumenten irrelevant, omdat dit iets is wat zich afspeelt tussen Ahold c.s. en de consumenten. Alhoewel het standpunt van de Staat op het eerste gezicht sympathiek voorkomt, zeker vanuit het perspectief van de consument die van al deze Ahold c.s.-voordelen vermoedelijk weinig in zijn portemonnee terugziet, is dit bij nadere beschouwing toch niet juist. De genoemde afwenteling is immers alleen mogelijk omdat de betreffende wijnen worden verhandeld op een min of meer volledig competitieve markt. Indien dat niet (geheel) het geval zou zijn geweest, hadden Ahold c.s. een deel van de ten onrechte berekende accijnzen zelf moeten dragen. Wanneer het standpunt van de Staat zou zijn gevolgd, dan zouden de procedures bij de rechtbank en het hof vermoedelijk zijn verzand in eindeloze discussies over de vraag of de markt voor de betreffende wijnen wel of niet volledig competitief was. Dit zou hebben afgedaan aan zowel de kracht als de eenvoud van artikel 6:119 BW en dit is nu juist wat de wetgever heeft willen vermijden: rechtsonzekerheid en onhanteerbaarheid van het recht.

Conclusie

De Hoge Raad past artikel 6:119 BW strikt toe. De ratio van deze bepaling is gelegen in rechtszekerheid en het waarborgen van de hanteerbaarheid van het recht. Redelijkheid en billijkheid of een rechterlijke toepassing van de matigingsbevoegdheid mogen hier niet licht afbreuk aan doen. Zowel de omvang van de geleden schade als de vraag of er daadwerkelijk schade geleden is, doet niet terzake: waar het om gaat, is de vertraging in de voldoening van een geldsom. Indien deze eenmaal vaststaat, is daarmee ook de verschuldigdheid van de gefixeerde schadevergoeding in de vorm van de wettelijke rente gegeven.

*Mr. drs. M.K.Z. Groot
NautaDutilh*

5. HvJ EG 4 maart 1986, C-106/84.

6. HR 11 februari 2000, NJ 2000, 275 (*De Preter/Van Uiter*).